

Відділ освіти, молоді, спорту, культури та туризму Гречаноподівської
сільської ради

Урок
з правознавства
у 9 класі

Тема: «Людина, особа, громадянин»

Підготувала
Вчитель історії та правознавства
Спеціаліст першої категорії
КЗО «Водянська СЗШ»
Ковальова Тетяна Віталіївна

2019 р.

Урок правознавства у 10 класі

Тема: Людина, особа, громадянин.

Мета: навчальна: розкрити зміст понять: «людина», «індивід», «особистість», «особа», «громадянин», «підданий», «громадянство»; розкрити взаємозв'язок особи і суспільства; ознайомити учнів з основними нормами Закону України «Про громадянство України»; навчити розрізняти статус громадянина, іноземця, особи без громадянства, розв'язувати правові ситуації щодо набуття громадянства;

розвиваюча: розвивати вміння порівнювати поняття, формувати навички опрацювання і практичного використання нормативних актів;

виховна: виховувати повагу до особи та суспільства, гордість за свою державу, належність до українського громадянства.

Обладнання й матеріали: Конституція України, Закон України «Про громадянство України», паспорт громадянина України, презентація «Людина, особа, громадянин».

Базові поняття й терміни: людина, індивід, особистість, особа, громадянин, громадянство, апатрид, біпатрид, іноземець.

Тип уроку: засвоєння нового навчального матеріалу.

Структура уроку

I. Організаційний момент.

II. Мотивація навчальної діяльності.

III. Актуалізація опорних знань та вмінь учнів.

IV. Вивчення нового матеріалу.

1. Людина – особа – громадянин.

2. Як людство прийшло до усвідомлення цінності прав і свобод людини.

3. Поняття громадянства.

V. Закріплення нового матеріалу.

VI. Підсумки уроку. Рефлексія.

VII. Домашнє завдання.

Хід уроку

I. Організаційна частина уроку.

Тема нашого уроку – «Людина, особа, громадянин». Ми спробуємо на уроці з'ясувати, який правовий зв'язок існує між людиною і державою, визначитися з термінами «людина», «особа», «громадянин». Визначимо основні ознаки поняття «громадянство» на основі роботи з текстом *Конституції України і закону України «Про громадянство»*; навчимося розрізняти статус громадянина, іноземця, особи без громадянства, розв'язувати правові ситуації щодо набуття громадянства.

II. Мотивація навчальної діяльності.

Кожна людина – громадянин тієї чи іншої держави і має зв'язки з суспільством, в якому вона живе. Кожна держава визнала характер взаємозв'язків суспільства та особи, держави і громадянина. Головним обов'язком держави є забезпечення прав і свободи людей, які живуть в ній, створюють багатства країни та захищають її.

III. Актуалізація опорних знань і мотивація

Слайд 1

Юридичні задачі.

$$(A+B+V)-Г=? \quad (28+18+40)-18=68$$

A – число прийняття Конституції України.

B – з якого віку настає повноліття, повна юридична відповідальність.

V – скільки років повинен мати суддя Конституційного суду на момент обрання його на посаду.

Г – з скількох суддів складається Конституційний Суд України.

У вас має вийти номер статті Конституції України. Яка це стаття? Про що в ній йдеться? *Стаття 68 Конституції України «... незнання законів не звільняє від юридичної відповідальності».*

$$\text{Слайд 2 } (A+B+V)-23=? \quad (18+6+3)-23=4$$

A – з якого віку громадяни України мають право голосу на виборах і референдумах.

Б – скільки суддів Конституційного Суду України має право призначати президент України.

В – на який термін призначається Голова Конституційного Суду України.

У вас має вийти номер статті Конституції України. Яка це стаття? Про що в ній йдеться?

Стаття 4 Конституції України « В Україні існує єдине громадянство. Підстави набуття та припинення громадянства України визначаються законом»

Відео сюжет

Вчитель. Цей відео сюжет показали всі телеканали України. Прокоментуйте його.

- Це курсанти нахімовського училища м. Севастополя.
- Під час окупації Криму російськими військами їм запропонували продовжити навчання в закладі підпорядкованому Росії.
- Група курсантів у відповідь на цю пропозицію заспівали гімн України. Вони патріоти своєї держави.
- Це їхня громадянська позиція.

Вчитель.

А що означає бути громадянином? Про це ми дізнаємося на сьогоднішньому уроці.

Слайд 3 Метод «Дошка відкритих запитань» Тема і план записані на дошці або презентація. Учитель сприяє самостійному ціле покладанню учнів.

Завдання прочитайте тему уроку. Сформулюйте запитання, відповіді на які ви хотіли б одержати під час вивчення теми уроку. Запишіть у зошити (на окремі листочки).

Слайд 4 Тема: «Людини, особа, громадянин»

План уроку

1. **Людина – особа – громадянин.**
2. **Як людство прийшло до усвідомлення цінності прав і свобод людини.**
3. **Поняття громадянства.**

IV. Вивчення нового матеріалу

1. Людина-особа-громадянин.

(Супроводжується переглядом презентації)

Слайд 5

Мозковий штурм

Як ви розумієте, що таке «людина», «особа», «громадянин».

Відповіді учнів починаються зі словосполучення: «Я вважаю, що ...»

Бесіда

1. Хто з вас має молодших братиків чи сестричок?

2. Чи пам'ятаєте ви, якими вони були, коли народилися?

Дитина, тільки-но з'явившись на світ, має певні фізичні ознаки людської істоти: будова тіла, внутрішні органи тощо. Але вона ще не відкликається на своє ім'я, не відрізняє своїх родичів від інших людей. Тобто дитина вже фізично існує як людська істота, з точки зору біології вона вже є людиною. Поняття «людина» є суто біологічним, воно супроводжує особу на протязі всього життя, незважаючи на стан здоров'я, психічний стан тощо. Отже, фактично поняття людина співпадає з поняттям Homo Sapiens.

Розповідь учителя супроводжується складанням таблиці

Поняття	Зміст	Період, з яким пов'язане
Людина	Біологічне поняття Це істота виду Homo sapiens	З моменту народження
Особа	Соціальне поняття Це людина, яка має історично зумовлений ступінь розвитку, користується правами, що надаються суспільством, виконує обов'язки, що ним покладаються	У процесі розвитку людини та її формування
Громадянин	Політико-правове поняття Це особа, яка має правовий зв'язок із певною державою, що полягає у взаємних	Протягом життя

	правах та обов'язках, користується захистом держави як у межах її території, так і поза нею.	
--	--	--

Слайд 6 Що ж собою являє поняття «індивід»? Поступово дитина росте, розвивається, починає реагувати на своє ім'я, розмовляти, вирізняти себе з навколишнього світу та оточення, у неї з'являються певні погляди.

Індивід- це конкретна людина, яка має унікальні, притаманні саме їй якості.

Слайд 7 *Запитання*

Чи можливі зміни без людського оточення, без людського суспільства?

Діти намагаються дати відповіді, а вчитель наводить приклад з книги Р.Кіплінга «Мауглі» або іншу подібну ситуацію.

Особливістю людини є те, що вона існує в суспільстві. Кожний із нас є членом сім'ї, трудового чи навчального колективу, належить до нації, дехто є членом релігійної громади, політичної партії чи громадянського об'єднання. Відносини людини із суспільством, її становище в ньому характеризується поняттям «особистість». Якщо людина житиме поза суспільством, вона, маючи всі біологічні ознаки, залишиться на тваринному рівні. Без спілкування з людьми в дитини не сформується мова, на тваринному рівні залишаться побутові навички тощо.

Отже поняття «особа» є поняттям соціальним, воно означає людську істоту, яка досягла певного рівня свого розвитку. Досягнення цього рівня можливе лише в людському суспільстві, отже це поняття – соціальне.

Слайд 8 Табличка Занотуйте в зошити

Слайд 9

2. Як людство прийшло до усвідомлення цінності прав і свобод людини.

Слайд 10

На дошці вивішені прислів'я та крилаті вислови по темі:

«ЦІНУ РІДНІЙ СТОРОНІ СКЛАДЕШ НА ЧУЖИНІ»

«РІДНА КРАЇНА – МАТИ, ЧУЖА – МАЧУХА»

«ТІ ДЕРЖАВИ ЗДАТНІ СТАТИ ВЕЛИКИМИ, У ЯКИХ ВЕЛИКІ МАЛІ ЛЮДИ»

1.Що об'єднує дані прислів'я та вислови, яким здавна було ставлення людей до своєї країни?

2.Якщо ви почуєте вислови «громадянин Землі», «громадянин Всесвіту», «громадянин України», який з них, по вашому, буде правильний і чому?

Слайд 11

Розповідь вчителя.

У сучасному світі розуміння прав ґрунтується на трьох положеннях:

По-перше, кожна влада обмежена;

По-друге, кожна людина має свій автономний світ, втручатися в який не може жодна сила;

По-третьє, кожна людина, захищаючи свої права, може висунути претензії до держави.

Слайд 12

Робота в парах

За черговістю включення основних прав, свобод і обов'язків до конституцій та міжнародно-правових документів їх поділяють ***на права першого, другого й третього покоління.***

Опрацювати матеріал підручника сторінка 68. Перша група опрацьовує матеріал про перше покоління, друга про друге покоління, третя про третє покоління прав людини.

Перше покоління включає проголошені буржуазними революціями (17-18 ст.) громадянські й політичні права, які отримали назву «негативних», тобто таких, що виражають особливості від держави, позначають межі її втручання у сферу свободи людини (право на життя, недоторканність житла, виборче право тощо).

Друге покоління стосується соціальних, економічних і культурних прав, що були закріплені в міжнародно-правових документах і конституціях багатьох держав до середини 20 ст. Цю групу прав інколи називають «позитивними». Позитивні права потребують підтримки та забезпечення з боку держави. Право на працю, відпочинок, соціальний захист, освіту вимагають від держави проведення постійної, цілеспрямованої політики щодо реалізації певних програм та потребують значних матеріальних ресурсів.

До третього покоління належать солідарні або колективні права, існування яких пов'язане з глобальними проблемами людства та які належать більшою мірою націям, народам чи територіальним громадам, ніж окремим особам (право на мир, на безпечне довкілля, на самовизначення, на місцеве самоврядування тощо). Становлення прав цієї групи почалося після Другої світової війни.

Слайд 13 схематичне зображення поколінь прав свобод обов'язків людей

Слайд 14

Найпоширенішим критерієм класифікації прав і свобод людини й громадянина є їхній зміст. Зазвичай за змістом вони поділялися на *особисті (громадянські), політичні, економічні, соціальні, культурні та економічні права і свободи*.

Особисті права і свободи людини покликані забезпечити її недоторканність, можливість фізичного існування й духовного розвитку. Здебільшого вони на пов'язані із громадянством та відносинами з державою. Ці права виникають від народження і спрямовані на захист життя та гідності кожної людини.

Політичні права і свободи – це група прав, які належать людині як члену політичної системи суспільства, коли він виступає насамперед як громадянин держави.

Соціально-економічні права – це права, пов'язані з діяльністю людини в господарській сфері, її соціальними відносинами із суспільством, державою, колективами, іншими людьми.

Культурні права – це права. Що забезпечують людині доступ до духовних цінностей, створених окремим народом або всім людством.

Екологічні права людини і громадянина – це встановлені та гарантовані державою можливості у сфері використання природних ресурсів, охорони навколишнього природного середовища та забезпечення екологічної безпеки.

Права людини – це соціальна спроможність людини вільно діяти, самостійно обирати вид і міру своєї поведінки з метою задоволення різних матеріальних і духовних потреб шляхом користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами.

Право – це визначена законом міра можливої поведінки особи. Чи реалізовувати гарантовані державою можливості, залежить від самої людини. У цьому значенні цього можна визначити як суб'єктивне право.

Поняття «*свобода*» є за своєю суттю також суб'єктивним правом, воно визначає сферу самостійності людини, захисту від втручання в її внутрішній світ (свобода думки й слова, свобода світогляду й віросповідання тощо).

3. *Поняття громадянства.*

Слайд 15

Розповідь учителя з елементами бесіди

а). Право на громадянство

Право на громадянство — це невід'ємне право людини. У кожного з вас є своє родинне вогнище, є дім, де ви живете, де живуть ваші батьки.

Україна — це наша земля, наш рідний край, наша країна зі славною історією і мудрими, талановитими людьми, з чарівною піснею, мальовничою природою. Це одна з найбільших держав у Європі, в якій живуть різні народи — українці, росіяни, поляки, татари та ін. — громадяни України.

Громадянство — стійкий юридично визначений, необмежений у часі та просторі правовий зв'язок людини з певною державою.

Слайд 16

На які категорії можна поділити всіх мешканців держави?

Слайд 17

Усіх мешканців будь-якої держави (і України в тому числі) можна віднести до однієї з категорій: громадяни, іноземці, особи без громадянства, особи з подвійним громадянством.

Для позначення людей без громадянства застосовують термін «*апатрид*» (тобто «не громадянин»), особу з подвійним громадянством називають *біпатрид* (тобто «громадянин двічі»). В Україні існує єдине громадянство (подвійне громадянство допускається лише в окремих випадках)

Чинне українське законодавство визнає *іноземцями* осіб, які мають громадянство іноземних держав і не є громадянами України. Правовий статус іноземців регулюється Конституцією України, Законом України «Про правовий статус іноземців» від 04.02.1994р., іншими нормативно-правовими актами. На сьогодні більшість країн світу уклали угоди про попередження появи апатридів і біпатридів і намагаються забезпечити це на законодавчому рівні.

Слайд 18

б) Порядок набуття та припинення громадянства України

Слайд 19

Слайд 20

Дискусійна сітка Алвермона

Чи правильно зробила Україна проголосивши єдине громадянство

так	Чи правильно зробила Україна проголосивши єдине громадянство	ні
Надання дипломатичного захисту		
З військовою службою		
Сплата податків		

Слайд 21

Основні положення про громадянство закріплені в Конституції України та Законі України «Про громадянство України»

Запитання Які на вашу думку, можуть бути підстави для набуття громадянства України?

Відповіді учнів.

Слайд 22

Підстави для набуття громадянства України:

- за народженням;
- за територіальним походженням;
- унаслідок вступу до громадянства;
- унаслідок поновлення у громадянстві;
- унаслідок усиновлення;
- унаслідок установлення над дитиною опіки чи піклування;
- унаслідок установлення над особою, визнаною судом недієздатною, опіки;

- у зв'язку з перебуванням у громадянстві України одного чи обох батьків дитини;
- унаслідок установалення батьківства;
- за іншими підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Слайд 23

Документом, що підтверджує громадянство України, є паспорт, паспорт для виїзду громадянина за кордон, тимчасове посвідчення громадянина України, а для тих, хто не досяг 14-річного віку,— свідоцтво про народження.

Слайд 24

Громадянство припиняється

- унаслідок виходу з громадянства України;
- унаслідок втрати громадянства України;
- за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Слайд 25

Законом визначено, що з питань громадянства необхідно звертатися до органів внутрішніх справ, а за межами території України — до представництв України за кордоном.

Рішення з питань громадянства приймає Президент України, видаючи укази.

Слайд 26

Підстави втрати громадянства

1. Добровільне набуття громадянства іншої держави
2. Добровільний вступ на військову службу іншої держави
3. Набуття громадянства України внаслідок обману чи на підставі фальшивих документів.

в). Порядок визначення громадянства дітей

Слайд 27

Уявіть ситуацію, що батьки вашого товариша ухвалили рішення виїхати на постійне місце проживання (наприклад, до Польщі), звідки родом один із батьків. При цьому вони подали заяву про вихід з українського громадянства і прийняття польського громадянства. Ваш товариш не хоче

розлучатися з батьками і готовий переїхати до Польщі, але не хоче втрачати українське громадянство. Як можна вирішити цю проблему?

Згідно зі ст. 18 Закону України «Про громадянство України» виїзд за кордон на постійне мешкання не означає втрати громадянства; крім того, зміна громадянства у віці від 15 до 18 років можлива тільки з відома неповнолітнього. Отже, ваш товариш має право на збереження українського громадянства.

Закон «Про громадянство України» регулює питання громадянства дітей, визначаючи порядок визначення громадянства дітей.

Слайд 28

Робота з таблицею

Порядок визначення громадянства дітей

Громадянство одного з батьків	Громадянство другого з батьків	Місце народження дитини	Громадянство дитини
Громадянин України	Громадянин України	Україна	Україна
Громадянин України	Громадянин України	За межами України	Україна
Громадянин України	Іноземець	Україна	Україна
Громадянин України	Іноземець	За межами України	Україна
Громадянин України	Без громадянства	Україна	Україна
Без громадянства	Без громадянства	Україна	Україна
Невідомий	Невідомий	Україна	Україна

У сучасному світі існування людини обов'язково пов'язане з якоюсь державою.

Слайд 29

Громадянин — це поняття політико-правове, воно визначає зв'язок людини з певною державою.

V. Закріплення нового матеріалу.

Запитання для повторення й обговорення:

1. Де закріплені основні положення про громадянство України?
2. Розкрийте зміст поняття «громадянство України».
3. Як ви вважаєте, чи можливе існування людини, не пов'язаної з жодною державою

Опрацюйте статті 7 та 18 Закону України «Про громадянство України» і дайте відповіді на запитання:

1. У пологовому будинку м. Києві народилася дівчинка. Її мати — громадянка України, батько — громадянин Грузії. Чи набуде дитина громадянства України? (*Відповідь*: так, згідно зі ст. 7 Закону України «Про громадянство України»).
2. Під час навчання в університеті Марина побралася з громадянином Куби, після закінчення навчання подружжя виїхало на батьківщину чоловіка. За рік по тому в них народився син. Чи набуде дитина громадянства України? (*Відповідь*: так, згідно зі ст. 7 Закону України «Про громадянство України»).
3. Батьки 17-річного Богдана вирішили виїхати на постійне місце проживання до Польщі, звідки родом батько. Вони подали заяву про вихід з українського громадянства і набуття молдавського громадянства. Хлопець готовий переїхати до Польщі разом з батьками, але не хоче втрачати українське громадянство. Чи можна вирішити це питання відповідно до його бажання? (*Відповідь*: згідно зі ст. 18 Закону України «Про громадянство України» виїзд за межі країни на постійне місце проживання не призводить до втрати громадянства, крім того, зміна громадянства у віці від 15 до 18 років можлива тільки зі згоди неповнолітнього. Таким чином, Андрій має право на збереження українського громадянства.)

Стаття 7 Закону України «Про громадянство України»

Набуття громадянства України за народженням

Особа, батьки або один з батьків якої на момент її народження були громадянами України, є громадянином України.

Особа, яка народилася на території України від осіб без громадянства, які на законних підставах проживають на території України, є громадянином України.

Особа, яка народилася за межами України від осіб без громадянства, які постійно на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства іншої держави, є громадянином України.

Особа, яка народилася на території України від іноземців, які на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства жодного з батьків, є громадянином України.

Особа, яка народилася на території України, одному з батьків якої надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, і не набула за народженням громадянства жодного з батьків або набула за народженням громадянство того з батьків, якому надано статус біженця в Україні чи притулок в Україні, є громадянином України.

Особа, яка народилася на території України від іноземця і особи без громадянства, які на законних підставах проживають на території України, і не набула за народженням громадянства того з батьків, який є іноземцем, є громадянином України.

Новонароджена дитина, знайдена на території України, обоє з батьків якої невідомі (знайда), є громадянином України.

Особа, яка має право на набуття громадянства України за народженням, є громадянином України з моменту народження.

VI. Підсумки уроку. Рефлексія.

Слайд 31 Метод «незакінчене речення» (на основі дошки запитань)

Я дізнався...

Я навчився...

Я зрозумів, що зможу ...

Мені сподобалося ...

Для мене стало новим ...

Мене здивувало ...

Я зрозумів ...

Я хочу ...

Слайд 32

Цікава ваша думка!

Американська письменниця Сара Грімке, що активно боролася за права людей, у 1837 р. написала: «Я на знаю, що таке права чоловіка чи права жінки; я знаю лише, що таке права людини».

Як ви розумієте її слова? Чи поділяєте ви цю думку? Чому?

VIII. Домашнє завдання

Слайд 33

1. Дайте визначення поняттям: людина, особа, громадянин, громадянство, право на громадянство, апатрид, біпатрид, іноземець.
2. Вивчіть паспорти батьків, своє свідоцтво про народження, свої паспорти з'ясуйте, які відомості містять ці документи.
3. Опрацювати відповідний параграф.